

Sexövergrepp mot barn

[singlepic id=110 w=312 h=479 float=left]

Rättsprocessen bör ta ett barnperspektiv för att stödja barn som utsatts för sexuella övergrepp. Förhörsmetoder behöver utvecklas för att säkra bevis. Rättegången anpassas för att ge utrymme åt barnens berättelser.

Text: Christina Back | Bild: Johan Almlad
Från [SocialPolitik nr 1/2013](#) | [Prenumerera](#)

När barn har utsatts för sexuella övergrepp har de utsatts för ett brott som måste kunna följas av en rättslig process. Hela det rättsliga förfarandet är dock avpassat för vuxna och saknar ett strukturerat stöd till barnen som brottsoffer. Det sammanfaller också oftast med att barnen lider av psykisk ohälsa som en följd av övergreppet. Något som kan försvåra bevisföringen.

Barn har för det första svårt att *avslöja* att de har blivit utsatta för ett övergrepp. Det beror med stor sannolikhet på att övergreppen väcker starka känslor som är svåra för dem att hantera. Barnets berättelse är oftast det *enda beviset* för det brott de utsatts för. Berättelserna blir ofta fragmentariska och uppfyller inte kraven som Högsta Domstolen har ställt för att det ska bli en "juridisk hållbar" berättelse.

Med hänsyn till barnets skyddsintresse vill man reducera barnets plats i den juridiska processen. Är barnet under 15 år behöver det inte delta personligen under rättegången. Det får till följd att barnet hamnar i en ojämlik situation gentemot den vuxne misstänkte som närvarar under rättegången och kan föra sin talan och svara på rättsens frågor.

Polisförhör med barnen filmas och spelas sedan upp i rättssalen. Att sätta ord på sexuella handlingar och skapa en

sammanhängande berättelse om övergreppen innebär ofta svårigheter för barnen. De saknar ofta de kognitiva förutsättningarna som krävs. Om barnen inte har fått behandling för vad de har varit utsatta för kan de överväldigas av starka känslor som de vill undvika och då berättar de inte om övergreppen. Har de fått behandling så kan de kanske använda sig av olika strategier för att få kontroll på känslorna vilket underlättar när de ska berätta.

Självfallet måste barnets berättelse prövas om den är sann eller inte eftersom det är oerhört viktigt att förhindra att någon som är oskyldig blir dömd skyldig.

Jag har studerat barns situation i rättsprocessen utifrån att de är barn. I min doktorsavhandling "The Legal Process in Child Sexual Abuse" redovisar jag djupintervjuer med 10 barn i åldrarna 8-18 år. Intervjuerna har haft fokus på barnens erfarenheter och upplevelser i mötet med olika professionella personer i rättsprocessen.

Djupintervjuer har också utförts med nio föräldrar till barn som har varit utsatta för sexuella övergrepp och som ingått i en rättsprocess som en följd av det. Föräldrarna har berättat om hur de har upplevt att det har varit för barnen men också om sina egna erfarenheter som förälder.

Sju åklagare med erfarenhet av ärenden där barn var målsägare intervjuades också. Syftet var att analysera åklagares upplevelser och erfarenheter utifrån att de mött många barn där misstanke har funnits om att barnen har utsatts för brott. Dessutom har polisförhör med barn analyserats.

Det första temat som utkristalliserades var att *barnen inte kände sig trodda vid polisförhören* men den upplevelsen kunde ibland förändras om de gjordes flera förhör. Barnens uppfattning var också att en bra relation med förhørsledaren var en förutsättning för att de skulle kunna berätta. Det framkom också att även om det var svårt att berätta så var det

också en lättnad att berätta och inte behöva bära erfarenheterna om övergrepp i tystnad. En flicka berättar att när hon började berätta om de sexuella övergreppen som hon varit utsatt för så blev det som en utlösande faktor och hon mindes mer och mer. För henne blev det bra att sätta ord på minnena om övergreppen och det påverkade hennes psykiska hälsa på ett positivt vis.

Alla barn i intervjuerna betonar nödvändigheten av att berätta och de vill uppmuntra andra barn som upplevt sexuella övergrepp att prata om det. *"Jag känner mig så stolt över att jag nu har berättat allt. Det var verkligen bra för mig och jag ångrar inte något, ja det ska i så fall vara att jag skulle berättat tidigare"*.

Barnen framhöll också hur viktigt det var att få stöd under rättsprocessen. Flera fick det från sina föräldrar, andra behövde stöd från professionella – men det fanns oftast inte och om de hade fått stöd så var det mera en tillfällighet för att de hade en tidigare kontakt. *"Jag hade stöd från mina kontaktpersoner på behandlingshemmet, de var med mig hela tiden"*.

De barn som personligen hade deltagit i rättssalen berättade om hur de hade känt sig kränkta och att deras integritet inte respekterades. Det var den misstänktes advokat som barnen ansåg inte hade visat dem respekt.

"Han frågade mig så argt och dumt och trodde inte på något jag sa utan hade egna svar på allting".

"Han försökte knäcka mig så jag skulle börja säga saker som inte var sanna, jag blev så förvirrad. Jag visste inte om det var jag själv som hade gjort fel". (Anna, 14 år).

Det var också viktigt för barnen att känna sig aktiva i den rättsliga processen; de föredrog att känna sig som ett aktivt subjekt i stället för ett passivt objekt. De ville inte bara bli representerade av andra människor som diskuterade ovanför deras huvud utan ville känna sig delaktiga i den rättsliga

processen.

De föräldrar som intervjuades hade inte utsatt barnen för sexuella övergrepp. Föräldrarna kände ändå starka skam- och skuldkänslor och begränsningar i sin föräldraroll. De funderade på att flytta och söka sig till någon plats där ingen visste något om vad som hade hänt. De fick svårighet att uppfylla sin föräldraroll och kände sig mycket osäkra och saknade stöd från professionella.

"Jag kände mig helt utelämnad och fick ju inte träffa min dotter eftersom hon skulle bo i ett annat hem, och jag fick inte veta vad som var planerat för henne. Nu kan jag tänka: Men varför sa jag inte ifrån? Men då var jag verkligen under isen och orkade inte". (Maria mamma).

Föräldrarna tyckte att den juridiska processen tog alltför lång tid, i vissa fall pågick den i flera år. Under tiden hade de svårt att leva ett vanligt liv, de längtade efter att processen skulle ta slut så att de fick se vilka konsekvenser det hade blivit, och att de sedan kunde gå vidare i livet.

"Det var en väldigt lång process, och hela tiden snurrade det i huvudet när kommer det att bli domstolsförhandlingar, veckor blev till månader och hela tiden så var man involverad i den där processen. Nej det går inte att gå över till nästa nivå så att man kan lämna allt bakom sig. Det var svårt och jag undrar varför det måste ta så lång tid."

Åklagarna uttryckte svårigheter kring att barn har särskilda behov och att barn är beroende av vuxna. De har också svårigheter med att *bevisa* att barnen har utsatts för brott. Ofta har det gått lång tid från det brottet begicks och fram till historien berättas för polisen. Minnen är inte längre lika klara och det kan bli svårt att ge en tydlig berättelse. Det är ovanligt att det finns vittnen närvarande.

"Barn har oftast bara en möjlighet att höras och det är i det videofilmade förhöret. Att spela upp ett inspelat videoförhör

av ett barn i rättssalen har inte lika stark effekt som när du har en vuxen som deltar i rättssalen. Den misstänkte är ju alltid med personligen.

För att vara brottsoffer, måste du uppfylla vissa krav du behöver kunna beskriva mycket väl vad du har varit utsatt för. Du måste kunna säga exakt när händelserna inträffade och hur, du måste kunna beskriva händelserna i kronologisk ordning vad som har hänt, och detta kan inte barn.

Den misstänkte måste få försvara sig mot en anklagan. Resultatet är att jag inte brukar kunna åtala när det inte finns några vittnen eller skador som har dokumenterats. Det finns många ärenden som jag måste stänga och inte kan gå vidare i eftersom jag bara har barnets berättelse och det är inte tillräckligt.”(åklagare).

För att barn som har utsatts för brott ska erbjudas ett rättssäkert system bör det ske förändringar inom såväl rättsväsendet som barnpsykiatri och socialtjänsten. Förhørsledare inom polisen bör använda sig av mera strukturerade förhör där barnets kognitiva förmågor också blir synliga.

För att barn ska kunna bli en mera jämlik part under själva domstolsförhandlingen kan barnet behöva svara på frågor på samma sätt som den misstänkte som alltid personligen närvarar. Det kan betyda olika tekniska lösningar som en videolänk till barnet i ett annat rum – det gäller naturligtvis inte små barn såsom förskolebarn.

Barnpsykiatri behöver också kopplas in tidigt för att förbättra barnets psykiska hälsa, och ibland informera övriga professionella om barnets psykiska status för att inte själva processen ska upplevas som en ny situation av utsatthet.

christina.back at liu.se

Christina Back är leg. psykoterapeut/MD.

Avd Barnpsykiatri, Universitetssjukhuset Linköping.

Denna artikel finner du i [Socialpolitik 1-2013](#)

– *Andra artiklar ur samma nummer:*

» Kvinnofrid för kvinnor med funktionsnedsättning? Projektet Dubbelt utsatt får ingen fortsättning. Vem ska lyssna nu? Vem tar ansvar?

» Qjouren för kvinnor i missbruk som utsatts för våld kan drivas vidare – ännu ett år.

» Hästar ger hopp

[Beställ en prenumeration »](#)